

Hayvanlar Kışı Nasıl Geçirir?

İlkbahar, yaz, sonbahar derken sonunda kış geldi işte. Ağaçlar son yapraklarını da döktüler. Bir yerlere kar bile yağdı. İnsanlar sıcacık evlerine çekildiler. Kışlık giysilerini dolaplardan çıkardılar. Kışlık erzaklarını hazırladılar. Turşular kurdular. Reçeller yaptılar. Kısacası herkes kışı yaşamaya hazırlandı. Peki ya hayvanlar? Onlar da kışı yaşamaya hazırlandılar mı? Onlar da kimi hazırlıklar yaptılar mı?

Hayvanlar kışı geçirmek için çok ilginç şeyler yaparlar. Kimisi değişen hava koşullarına uyum sağlar. Kimisi soğuktan bir süre için uzaklaşır. Kimisi kışın uyuma yolunu seçer. Kimisi de olanca gücünü kullanarak kış koşullarına uymaya, o koşullarda yaşamaya çabalar.

Göç

Kış gelince hayvanların bir bölümü daha sıcak ve daha kolay besin bulabilecekleri bölgelere giderler. Buna göç denir. Kuşların pek çoğu sonbaharda göç eder. Yolculuk epeyce tehlikelidir. Bunun için bazı kuşlar sürüler halinde göç eder. Örneğin, kazlar "V" düzeninde uçarak göç ederler. Bu kadar kaz bir araya gelince gürültü yapmaktan hiç çekinmezler. Gürültüye boğarlar çevrelerini.

Kuşlar kışın yaklaştığını nasıl anlarlar? Bunu henüz tam olarak bilmiyoruz. Bilim adamları bu konu üzerindeki çalışmalarını sürdürüyorlar. Pek çok kişi, kuşların göç kararını ışık ve iklimin belirlediğine inanıyor. Kuşlar çok uzun mesafeleri uçabiliyorlar. Örneğin, kutup kırlangıcı yazın Kuzey Kutbu'na yakın bölgelerde yuva yapar; sonbahardaysa Güney Kutup Bölgesi'ne kadar uçar; ertesi ilkbahar yeniden kuzeye döner.

Peki, kuşlar her yıl aynı yere giden yolu nasıl bulurlar? Bilim adamları kuşların bu işi tıpkı denizciler gibi yaptıklarını düşünüyorlar, yani kuşlar, yönlerini bulmak için Güneş, Ay ve yıldızlardan yararlanıyor. Aynı zamanda, beyinlerinde Dünya'nın manyetik alanını bulmaya yarayan bir pusula olduğu da varsayımlar arasında.

Kuşların dışında da göç eden hayvanlar vardır: Bazı yarasalar, bazı geyik türleri ve balinalar gibi memeliler ve pek çok balık türü. Amaçları yiyecek bulabilmektir. Bunlardan başka böcekler de göç ederler.

Uyum

Hayvanların bir bölümü de kış geldiğinde bulunduğu yerden ayrılmaz. Bunlar soğuk hava koşullarında yaşamayı yeğlerler. Soğukla baş edebilmek için vücutlarında ve davranışlarında bazı değişiklikler oluşur. Kalın bir kürke bürünürler. Gelincikler ve karayaklı tavşanlar gibi bazı hayvanlarda bu yeni kürk beyaz renktedir. Oysa bu hayvanların kürkleri yazın daha koyu renklidir. Beyaz renkli kürk onların karda kolayca avlanmalarını önler.

Kışın yiyecek bulmak çok zordur. Havalar soğuduğunda ortalıkta yiyecek bir şey kalmaz. Çünkü bitki ve meyveler azalır. Etrafta çoğunlukla bir kar örtüsü olur. Pek çok şey kar örtüsü altında kaldığından

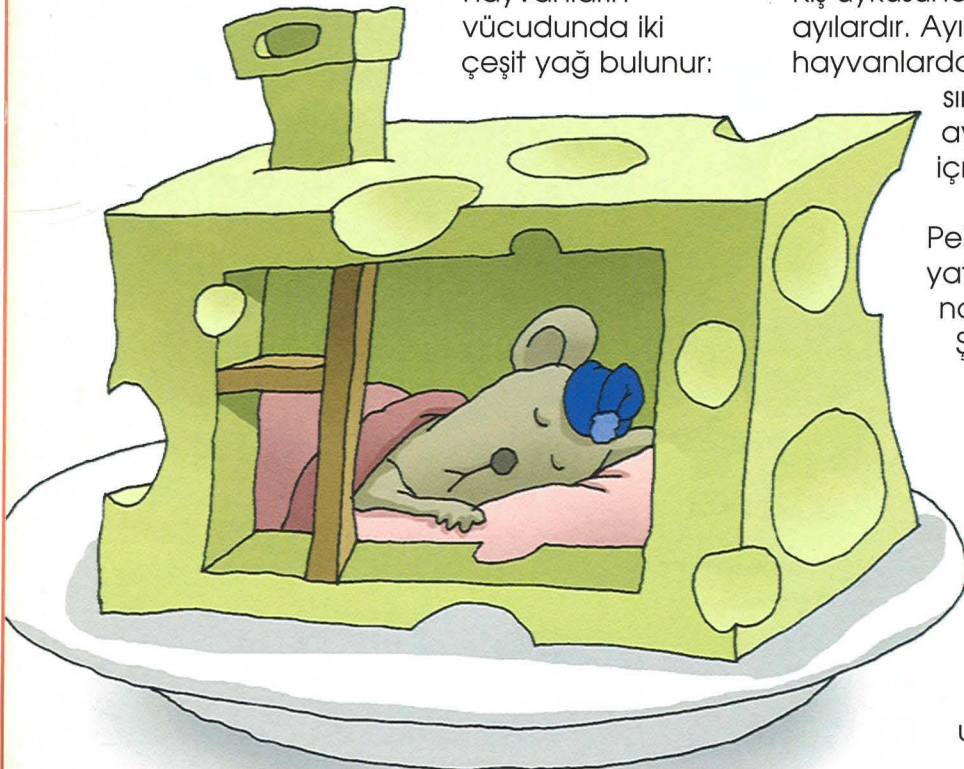
besin bulmak güçleşir. Bu yüzden sincap, fare ve kunduz gibileri sonbaharda fazlaca yiyecek depolamaya çalışırlar. Tavşan ve geyik gibileriye kışın etrafta yemek için yosun, ince dallar, ağaç kabukları ve yaprak arayarak geçirirler. Bazı hayvanlarsa kışın başka yiyecek yazın başka yiyecek yerler.

Örneğin, kızıl tilki bunlardan biridir. İlkbahar, yaz ve sonbahar aylarında meyve ve böcek yiyerek beslenir, kışınsa bu besinleri kolayca bulamayacağından küçük kemirgenleri yer.

Kış Uykusu

Kışın besin bulabilme sorununu bazı hayvanlar daha değişik bir yoldan çözmüşlerdir. Bu hayvanlar, kışın derin bir uykuya yatarlar. Uyurken daha az enerji harcadıklarından kışı ara sıra çok az miktarda besin alarak ya da hiç besin almadan geçirirler. Kış uykusuna yatan hayvanların çoğu, önceden inlerinde ya da barınaklarında besin depolarlar. Uykudan uyandıkları kısa süreler içinde bu besinlerden yerler. Bazı hayvanlar da sonbaharda ortalıkta pek çok besin varken tıka basa yerler. Böylece besinleri vücutlarında yağ olarak depolarlar.

Kış uykusuna yatan hayvanların vücutunda iki çeşit yağ bulunur:

Hayvanlar sadece kışın yiyecek yokluğu ve suyun azlığıyla baş edebilmek için mi uykuya yatıyorlar? Değil elbette. Bir de yaz uykusu uyuyanlar var. Onlar da yazın ortaya çıkabilecek besin ve su azlığı durumuyla baş etmeye çalışıyorlar. Gerçekten de çölde yaşayan bir sincap türü yüksek hava sıcaklığından etkilenmemek için yazı yuvasında uyuyarak geçiriyor.

Biri bildiğimiz beyaz renkli normal yağ dokusu, öteki de özel kahverengi bir yağ dokusudur. Bu kahverengi yağ dokusu hayvanların beynini, kalbini ve akciğerlerini çevreler. Uyanma zamanı geldiğinde bu doku, kısa süre içinde enerji sağlar.

Kış uykusuna yatan hayvanların bir bölümünde vücut sıcaklığı öyle düşer ve kalp atışları öylesine yavaşlar ki hayvan neredeyse ölü gibidir; bazı fare, yarasa ve sincap türlerinde olduğu gibi. Bir kısmında da vücut sıcaklığı, kalp atışı ve soluk almada bir değişiklik olmaz. Bunların uykusu da hafiftir ve kolaylıkla uyanabilirler.

Kış uykusuna yatan hayvanların en büyüğü ayılardır. Ayılar, kış uykusuna yatan öteki hayvanlardan farklı olarak, kış uykusu sırasında (bu süre kimi zaman altı ay sürebilir) yemek yemezler, su içmezler ve boşaltım yapmazlar.

Peki, hayvanlar kış uykusuna yatma zamanının geldiğini nasıl anlıyorlar?

Şöyle: Bu hayvanların kanında kış uykusuna yatmayı uyaran bir madde olduğu bulunmuş. Bu maddenin morfine benzediği ve bir tür uyuşturucu olduğu belirlenmiş. Günler kısaldıkça, hava sıcaklığı düştükçe bu madde salgılanmaya başlıyor, böylece hayvanı kış uykusuna hazırlıyor.

Hayvanları Kışın Gözleyebiliriz

Hayvanları seviyor ve kışın neler yaptıklarını merak ediyor musunuz? Ediyorsanız onları incelemek için şu birkaç yolu deneyebilirsiniz. Hayvanların yaşadığı bir yere düzenli olarak onların yiyebileceği besinler koyun, oraya sık sık gelmeye başladıklarını göreceksiniz. Ancak, bu işe bir kere başladınız mı kış boyu sürdürmeniz gerekebilir. Çünkü besinlerini sizin vermenize alışır ve kendileri besin bulmakta zorluk çekerler.

Peki, onlara neler verebileceğinizi hiç düşündünüz mü? İşte size birkaç öneri: Mısır (elbette ki patlatılmamış), kabuklu yemişler, elma, armut, portakal. Kuru yemişleri iğneyle bir ipe dizin. (Bu tür işleri yaparken büyüklerinizden yardım alabilirsiniz.) Meyveleri de dilimledikten sonra benzer biçimde ipe dizin. Ayrıca bir çam kozalağının boşluklarına kuru yemişleri yerleştirerek

kozalağa bir ip bağlayın. Kuşlar için karton süt kutularından ya da pet su şişelerinden yiyecek kutuları hazırlayıp içlerini kuş yemiyle doldurup kenarlarına ipten askı yapın. Hazırladığınız bu yiyecekleri korunaklı ve kolaylıkla izleyebileceğiniz bölgelerde çalılara ya da ağaçlara asabilirsiniz. Yiyeceklerin yanında durursanız hayvanlar, özellikle de kuşlar sizden çekinip gelmeyebilir.

Böcekler ve örümcekler kışı nasıl geçiriyorlar? Bunu gözlemek isterseniz, elinize bir fener alıp ağaç kabuklarının, kütüklerin, dökülmüş yaprak yığınlarının, taşların altına; pencere kenarlarına, tuğlaların arasına, duvarlardaki çatlakların içine, çatı arasına, bodruma, garaja ve korunaklı olan her yere bakabilirsiniz. Ancak, onları bulduğunuz gibi bırakmaya ve zarar vermemeye dikkat edin.

Kışın hayvanların ayak izlerini bulup onları izlemek de çok eğlenceli olabilir. Karda ya da çamurda ilerleyen hayvanlar ayak izlerini bırakırlar. Hayvanların ayak izlerinden onları tanıyabiliriz. Hayvanın koştuğunu ya da yürüdüğünü ayırt edebiliriz.

Zuhal Özer
Resimleme: Yiğit Özgür

